

**SÁMEDIKKI
DOAIMAPROGRÁMMA
JA
EKONOMIJAPLÁNA
2012 – 2015**

SÁMEDIGGI
SÄMITIGGE
SÄÄ'MTE'ĞĞ
SAAMELAISKÄRÄJÄT

Dohkkehuvvon sámedikki čoahkkimis 20.6.2012.

SISDOALLU

1. ALMMOLAŠ VUOLGGASAJIT

- 1.1. *Sámedikki doaibmaprográmma ja ekonomiiaplána 2012-15 ráhkadus*
- 1.2. *Sámiid sajádat*
- 1.3. *Sámiid guoski mearkkašahhti riikkaidgaskasaš soahpamušat ja eará riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuohtageatnegasvuodát*
- 1.4. *Doaibmabaji vuolggasajit*
- 1.5. *Sámedikki doaimma árvvut*

2. Sámediggebaji hástalusat ja vejolašvuodát

3. Sámedikki doaimma almmolaš ulbmilat

- 3.1. *Sámediggebaji váldoulbmilat*
- 3.2. *Doaibmabaji oktasaš dárkilis ulbmilat*
 - 3.2.1 Sámiid searválastima ovddieapmi
 - 3.2.2 Sámi árbevirolaš dieđu dorvvasteapmi
 - 3.2.3 Sámi kulturbirrasa dorvvasteapmi
 - 3.2.4 Sáme kultuvrra eallinfámu dorvvasteapmi olles riikkas
 - 3.2.5 Sámedikki válgaortnega ovddideapmi
 - 3.2.6 Sámedikki iežas doaimma ovddideapmi
 - 3.2.7 Sámedikki ovddugohcima ovddideapmi
- 3.3. *Sektormieldásaš dárkilis ulbmilat*
 - 3.3.1 Sámi ealáhuspolitihkka
 - 3.3.2. Sámegiela eallinfámu dorvvasteapmi
 - 3.3.3 Sámemánáid ja -nuoraid sajádaga ovddideapmi
 - 3.3.4 Sámegielat sosiála- ja dearvvasvuohtabálvalusaid ovddideapmi
 - 3.3.5 Sámiid kulturbálvalusaid ja dáiddaeallima ovddideapmi
 - 3.3.6 Sámeoahpahusa ja alit oahpahusa ovddideapmi
 - 3.3.7 Sámi parlamentáralaš ráđi doaimma ovddideapmi

4. DOAIBMAPROGRÁMMA EKONOMIJA OASSI 2013 - 2015

1. ALMMOLAŠ VUOLGGASAJIT

1.1. Sámedikki doaibmaprográmma ja ekonomiiaplána 2012-15 ráhkadus

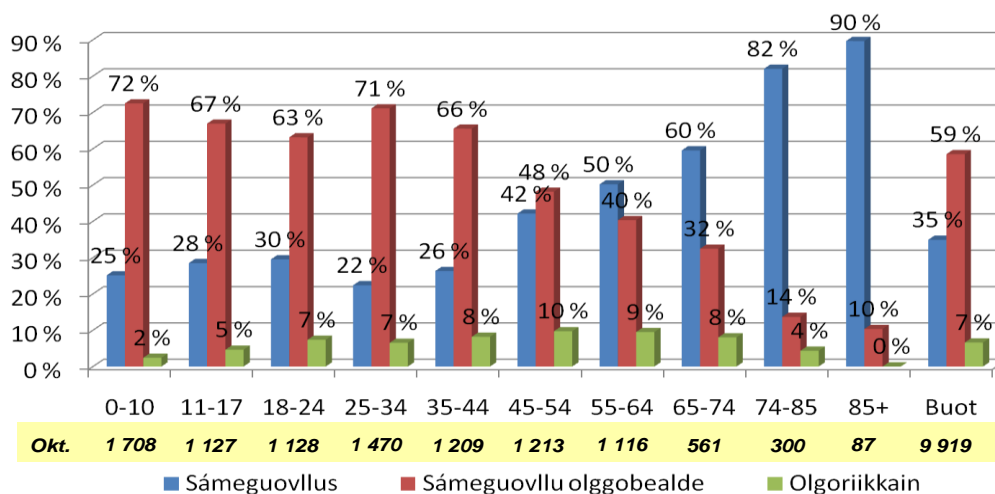

1.2. Sámiid sajádat

Sámit leat eamiálbmot, mas lea iežas historjá, giella, kultuvra, ealáhusat, eallinvuohki ja identitehta. Sámedikki jagi 2011 čoaggán dieđuid mielde Suomas leat 9.919 sápmelačča. Sámiid lohkumearri lea maŋimus njealje jage áigge lassánan sullii 569:in, lasáhus lea dáhpáhuvvan namalassii sámevuovllu olggobealde. Sámiid ruovttuguovllus, mii sisdoallá Eanodaga, Anára ja Ohcejoga gielddaid ja maiddái Soađegili gielddas leahkki Lappi bálgo-sa, ássat 3.459 sápmelačča. Guovlu lea viidodaga dáfus 35.000 km². Sámit leat ruovttuguovllus goalmátoasi vehádahkan guovllu sullii 11.000 ássis. Dušše Ohcejoga gielddas sámit leat eanetlohkun.

Suoma sámiin jo sullii 65 % (6.460) ássá sámevuovllu olggobealde, sis 653 olgoriikkain. Áidna sámeanetlogu giella Ohcejohka lea manahan sápmelaččaidda eanemusat earáid ektui. Doppe sámiid ossodat gieldda oppalašálbmogis lea dál sullii 60 % go dat vel jahkeduháha molsašumis lei badjel 70 %.

Govva 1 Sámiid lohkumearri jagi 2011 válggain

Badjel 45-jahkásaš sápmelaččain 64 % ássá sámevuovllus ja vuollái 45-jahkásaččain 67 % ássá sámevuovllu olggobealde. Vuollái logi jahkásaš mánáin badjel 70 % ássá sámevuovllu olggobealde ja vástideaddjiláhkai badjel 75-jahkásaččain 85 % ássá sámevuovllus. Nappo ráhpadis eanetlohku mánáin, nuorain ja rávesolbmui, geat leat báres bargogis, ássá sámevuovllu olggobealde.

Suomas hállat golbma sámegeiela: davvisámegeiela, anárašgeiela ja nuortalašgeiela. Sámegeiela hállá vuollái bealli sámiin. Davvisámegeiela hállá 70–80 % sihke anárašgeiela ja nuortalašgeiela goappáge vuollái 15 % sámegeielat sámiin. Sámegeielain dárkkuhuvvojit sámi gielalága mielde Suomas hállon buot sámegeielat.

Vuodđoláhka sihkarastá sámiide Suoma áidna eamiálbmogin vuoigatvuoda iežas gillii ja kultuvrai ja dan guoskevaš iešráđdemii sámevuovllus. Sáme kultuvrai lohkkovit gullat sámegeiela, kulturárbi, sámeduodji ja maddái árbevirolaš sámeeláhusat nugo boazodoallu, guolásteapmi, čoaggin ja meahcásteapmi.

1.3. Sámiid guoski mearkkašahhti riikkaidgaskasaš soahpamušat ja eará riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuohtageatnegasvuođat

Suopma lea ratifieren mánggaid eamiálbmogiid vuoigatvuođaid doarju riikkaidgaskasaš soahpamušaid, nugo siviila- ja politihkalaš vuoigatvuođaid guoski oktasašsoahpamuša (KP-sopimus)¹, ekonomalaš, sosiálalaš ja čuvgehuslaš vuoigatvuođaid guoski riikkaidgaskasaš oktasašsoahpamuša (TSS-sopimus)², biodiversitehtasoahpamuša³, álbmotlaš vehádagaid suodjaleami guoski rápmaoktasašsoahpamuša (vähemmistöpuiteyleissopimus)⁴, máná vuoigatvuođaid guoski oktasašsoahpamuša (lapsen oikeuksien sopimus)⁵, Eurohpa Ráđi guovllu ja vehádatgielaid guoski eurohpalas vuodđogirjji⁶ kulturalbmanemiid mánggabealatvuođa gáhttemis ja ovddideamis dahkkon Unesco oktasašsoahpamuša (kulttuuri-ilmauksien suojelusopimus)⁷ ja Eurohpalas duovddaoktasašsoahpamuša (maisemayleissopimus)⁸, muhto sámiid kultuvrra, árbevirolas ealáhusaid ja sáme giela sajádat ii leat dattege doarvái sihkkaraston.

ON:id oktasaščoahkkin lea dohkkehan jagi 2007 oktasaščoahkkimis eamiálbmogiid vuoigatvuođaid julggaštusa. Suopma lea vuolláičállán julggaštusa ja čatnasan julggaštusa ollašuttimii. Julggaštus geatnegahtta Suoma lagamustá morálalaččat. Julggaštus eaktuda, ahte stáhtat ja eamiálbmogat iežaset ášahusaid bokte barget ovttasbarggu ja ráđđádallet vuiges mielain oážžun dihte eamiálbmogiid ovdamiehtama dakkár hálldahuslaš ja láchkaásahuslaš áššiin, mat váikkuhit eamiálbmogiidda. Julggaštus dovddasta eamiálbmogiid iešmearridanvuoigatvuođa. Julggaštus dovddasta eamiálbmogiid vuoigatvuođa oččodit dakkár ekonomalaš ja sosiálalaš ovdáneami, mii vástida eamiálbmogiid iežaset oainuid.

Sámiid iešmearridanvuoigatvuohta

KP-soahpamuš, 1 artikla

1. Buot álbmogiin lea iešmearridanvuoigatvuohta. Dán vuoigatvuođa vuodul dat mearridit friddja politihkalaš jurddašeamis ja ollašuttet friddja ekonomalaš, sosiálalaš ja čuvgehuslaš diliid ovddideami.

2. Álbmogat sáhttet friddja geavahit luonduriggodagaid ja -váriid iežaset dárkkhusaide, juos dat ii vahágahte oktasaš ovddu prinsihpai vuodđudeaddji riikkaidgaskasaš ekonomalaš ovttasbarggu ja riikkaidgaskasaš vuoigatvuođa geatnegasvuođaid. Mange dáhpáhusas ii álbmogis oáččo rivvet sin iežaset eallineavttuid.

3. Buot dán oktasašsoahpamuša soahpamušriikkat, fárrui lohkamiin daid stáhtaid, mat vástidit dakkár guovlluid ja fuolahushálldahusguovlluid hálldahusas, main ii leat iešmearridanvuoigatvuohta, galget ovddidit iešmearridanvuoigatvuođa ollašuttima ja gudnejahtit dán vuoigatvuođa. Ovtastuvvan Nášuvnnaid vuodđogirjji mearrádusaid mielde.

Eamiálbmotjulggaštus

Artikla 3:

Eamiálbmogiin lea iešmearridanvuoigatvuohta. Dán vuoigatvuođa vuodul dat mearridit friddja politihkalaš sajádagas ja ovddidit friddja ekonomalaš, sosiálalaš ja čuvgehuslaš diliid.

Sámiid iešmearridanvuoigatvuohta ii ollašuva duhtadahttiláhkai. Sámiid iešmearridanvuoigatvuohta ii ollašuvá árbevirolas sámealáhusaid, sámiid ruovttuguovllu luonduriggodagaid, eana- ja čáhce- dahje eanageavaheami stivremis ja hálldahusas.

toteudu, koska saamelaisten

¹ SopS 7-8/1976

² Sops 6/1976

³ SopS 78/1994

⁴ SopS 2/1998

⁵ SopS 60/1991

⁶ SopS 23/1998

⁷ SopS 17/2007

⁸ SopS 14/2006

Sámiid sajjádaga eamiálbmogin Ruotas, Norggas ja Suomas giehtadalli ON:id eamiálbmo-giid sierraraporterejeaddji James Anaya raporta ávžžuhusaiguin luohpaduvvui ON:id olmmošvuoigatvuohtaráddái 13.1.2011.

Raporttas Anaya giddii fuopmášumi ee. sámiid iešráddema ovddidandárbbuide ja ávžžuhii Suoma ratifieret ILO 169-soahpamuša. Eamiálbmotraporterejeaddji ávžžuhii Suoma buoridit sámiid iešmearridanvuoigatvuođa, sirdit bargguid sámediggái áššiin, mat gusket sámiid árbevirolaš ealáhusaid, kultuvrra, giela ja eanavuoigatvuođaid. Suoma stáhta galggašii sihkkarastit sámediggái doarvái resurssaid doaimmat ja beavttálmahttit doaimmaid sámezielaid ealáskahttima várás. Suopma lea čatnasan raporta ávžžuhusaid ollašuhttimii.

Goalmmát sáme-parlamentarihkáriid konfereansa jagi 2011 gáibidii julggaštusas ee. sámiid iešmearridanvuoigatvuođa ollašuhttima, doarvái resurssaid sámediggái ja sámeziela, kultuvrra ja ealáhusaid doarjumii, vuoigatvuođa eatnamii, čáhcai ja luondduváriide ja maiddái hoahpuhii ILO-soahpamuša ratifierema.

Eurohpa Uniovna komissio lea 20.11.2008 dohkkehan dieđuaddima Eurohpa uniovna ja árkatalaš guovlu. Dieđuaddimis Eurohpa Uniovna čatnasa jottkколаš dialogai árkatalaš eamiálbmogiiguin. Dieđuaddimis gávnnavuvvo maiddái, ahte EU galggašii guorahallat mo eamiálbmogiid osolašvuohta lágiduvvo EU davvi dimenšuvna politihka oassin. Eurohpa parlameanta dagai 20.1.2011 mearrádusa EU suvdilis politihkas davvin. Parlameanta doarjala Supmii ja Ruttii, vuoi dat ratifierešedje ILO 169-soahpamuša. Parlameanta maiddái gáibidii, ahte eamiálbmogat galget oassálastit lavgagut politihkariid plánemii. Eamiálbmotkultuvrraid ja -zielaid sihkkarastin eaktuda sierradoaimmabijuid.

Suoma Eurohpa uniovna searvanáššebáhpára oassin lea sámiid guoskevaš beavdegirji nr 3, mainna soahpamušoassebealit dovddastit, ahte Suomas ja Ruotas leat álbmotlaš ja riikkaidgaskasaš vuoigatvuođa mielde geatnegasvuođat ja čatnasumit sámiid hárrái sámiid ealáhusaid, giela, kultuvrra ja eallinvuogi seailuheami ja ovddideami várás sihke oaivvildit, ahte árbevirolaš sáme-kultuvra ja sáme-ealáhusat leat gitta luondduealáhusain nugo boazodoalus sámiid árbevirolaš eatnamiin. Searvanáššebábir lea váldon oassin ng. Lissabon soahpamuša. Sámebeavdegirjii 1 artikla mielde dan easttekeahhtá, mii EY vuodđudansoahpamušas mearriduvvo, sámiide oážžu miedihit oktovuoigatvuođaid boazodoaluin bargamii árbevirolaš sáme-guovlluin. Dákkár ođastusa lea vejolaš dasto ollašuhttit álbmotlaččat almmá EU miehtama haga. Artikla 2 mielde beavdegirjii lea vejolaš viiddidit, ahte dat guoská árbevirolaš sáme-ealáhusaide gulavaš sámiid earáge oktovuoigatvuođaid, mii goittotge eaktuda buot soahpamušoassebeliid miehtama.

Suomas vuodđolága ollašuvvama lánkaásahanfidnuin gohcá vuodđoláhkaváljagoddi. Váljagotti bealiváldim sámiid vuoigatvuohtasajádagas linjádut lánkaásaheami válmmaštallama. Vuodđoláhkaváljagotti bealiváldimat váldojit vuhtii sámedikki ovddugohcimis ja cealkámušain. Sámedikki iežas doaimma ja ovddugohcima vuolggasadjin lea Suoma riikkaidgaskasaš geatnegasvuođaid ja riikkaidgaskasaš eamiálbmot- ja olmmošvuoigatvuođaid ollašuvvama gohcci orgánaid ávžžuhusaid ollašuvvama ovddideapmi.

1.4. Doaibmabaji vuolggasajit

Oaiveministtar Jyrki Katainen ráđdehusa ráđdehusprográmmas stáhtaráđdi lea čatnasan sihkkarastit sámedikki doaibmaneavttuid. Ráđdehusprográmmas biddjo ulbmilin ILO 169-soahpamuša ratifieren vuosttas háve. Ráđdehus čatnasa maiddá ovdidit eanageavaheami stivrejeaddji láhkaásaheami nu ahte čielggasmahtta ja oassálastá eamiálbmogiid guoski riikkaidgaskasaš ovttasbargui eamiálbmogiid duodalaš suodjaleami nannema dihtii. Ráđdehusprográmmas čatnasuvvo dasa, ahte ollašuhtho sámegeielaid ealáskahttinprográmma, dan resurseren ja ráhkaduvvo fásta doaibmamálla sámegeielaid ealáskahttima várás. Ráđdehus čatnasa sihkkarastit sosiála- ja dearvvasvuohtabálvalusaid sámegeielain ja ráhkadit álbmotlaš giellastrategiija. Strategiijas ja ovddideamis giddejuvvo erenomáš fuopmášupmi sáme-, románagiela ja maiddá seavagiela sajádahkii. Biodiversitehtastrategiija ollašuhthimis čatnasuvvo dasa, ahte sihkkarasto sápmelaš kulturvuohki ja árbevierru geavahit luonddu. Ráđdehusprográmma linjjá meroštallamiid ollašuvadettiin, buorránit sámedikki doaibmaneavttut ja maiddá sámegeiela ja kultuvrra seailun sihkkarasto.

Ruvkeláhka (621/2011) ja čáhceláhka (587/2011) leat ođasmahtton. Lágaide lea váldon ng. sáme kultuvrra heajudeami suodji. Vuodđoláhkaválgagoddi lea linjádán, ahte sámiid guoski sierralágaide galgá váldit ng. sáme kultuvrra heajudeami suoji ruvkelága ja čáhcelága ovdamearkka mielde. Ruvkelága mielde golledoidin-, málbmaohcan- dahje ruvkelobi ii galgga mieđihit, jos lobi mielásaš doaibma okto dahje ovttas eará vástideaddji lobiid dahje guovlluid eará geavahanhámiiguin heajudivčče sámiid ruovttu-guovllus dehalas eavttuid bargat árbevirolaš sáme-

Čáhceláhka

Sámiid ruovttuguvlui gulavaš dahje váikkuhusain dohko olli čáhcedallofidnu galgá ollašuhthit nu, ahte dat ii menddo olu heajut sámiid vejo-lašvuođaid geavahit sidjiide eamiálbmogin gulavaš vuoigatvuođaid doalahit ja ovddidit kultuvrra sihke bargat árbevirolaš ealáhusaiguin.

Čáhcedallofidnu vahátlaš váikkuhusat sáhttet čuoheat sámiide eamiálbmogin gulavaš, kollektiivvalážžan gehččon vuoigatvuođaide, muhto maiddá ovdamearkan dušše ovttas sámebearraša diliide.

Davviriikkalaš sámesoahpamuš

Davviriikkaid oktasaš áššedovdijoavku luohpadii skábmánu 2005 evttohusa davviriikkalaš sámesoahpamuššan.

Soahpamuša dárkkuhussan lea nannet ja gievrudit sámiid vuoigatvuođaid nu, ahte dat sáhttet seailluhit ja ovddidit giela, kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima nu, ahte stáhtaráját nu uhcán go vejolaš heađuštit dan. Stáhtat galget ovttasbargus sámedikkiiguin ovddidit stáhta rájáide guoskevaš doaimma dáfus mearkkašatti láhkaásaheami ja eará ásaheami jotkkolaš oktiiveiveheami.

aláhusaiguin dahje muđui bajásdoallat ja ovddidit sáme kultuvrra.

Suoma, Norgga ja Ruota stáhtat ráđdádallet bárrásiin davviriikkalaš sámesoahpamuša ratifiere-ma várás. Golmma riikka sámedikkis leat ovddasteaddjit álbmotlaš ráđdádallansáttagottiin. Ráđdádallamiid lea dárkkuhus oažžut gárvvisin mañimustá jagi 2015. Sámi parlamentáralaš ráđdi lea čoahkkimis 14.4.2010 mearridan, ahte sámit ráhkadit oktasaš oainnu davviriikkalaš sámesoahpamuša joatkkaráđdádallamiin.

Birasministeriija ásahan álbmotlaš artikla 8(j)-bargojoavku lea luohpadan evttohusa, mii guoská sámiid luonddu mánggahámatvuhtii gulavaš árbevirolaš dieđu suodjaleami, ealáskahttima ja sihkkarastima Suoma riikkaidgaskasaš geatnegasvuođaid

mielde. Bargojoavku attii 28 dehalaš doaibmabiddjoevttohusa ja 11 ávžžuhusa sierra ministeriijaide ja virgeoapmahaččaide sámiid árbevirolaš dieđu suodjaleami, ealáskahttima ja máhcaheami várás. Loahpparaporta váldo vuhtii Suoma luonddu mánggahámatvuoda ja suvdilis geavaheami strategiija ja doaibmaprográmma válmmaštallamis.

Oahpahas- ja kulturministeriija ásahan bargojoavku luohpadii evttohusa sámegielaid ealáskahttinprográmma njukčamánu 2012. Bargojoavku evttoha ee. ahte giellabeassedoaibma stáđasmahtto ja viiddiduvvo, sámegiela oahpahas ovddiduvvo olles riikkas, nuortalašgiela ealáskahttima várás ollašuhthojit sierradoaibmajut, sámegielat radio-, televisio- ja internet-sisdoalut lasihuvvojit dovdomassii ja sámedáidaga ja kultuvrra doarjja lasihuvvo daláži.

Katainen ráđdehusa doaibmajagi lea dárkkuhus ođasmahttit guolástuslága, Deanu guollebivddu stivrejeadji stáhtasoahpamuša, lága Meahciráđdehusas, meahcejohtalus-, luondusuodjalan-, meahceguovlo- birassuodjalan-, eanageavahan- ja huksen-, ja birasváikkusaid árvvoštallamis addon lága. Lassin ráđdehus válmmaštallá gielddahálddahusa ja sosiála- ja dearvvasvuohatabálvalusaid ráhkadusodastusa.

1.5. Sámedikki doaimma árvvut

Sámedikki doaimma árvvut

Sámiid sajádat, riikkaidgaskasaš soahpamušat ja árvvut

Sámedikki doaimma árvvut

- Nana sámi identitehta
- Sámeielaid eallinfápmu
- Sámi kultuvra ja kulturárbi
- Árbevirolaš ealáhusaid eallinfápmu
- Sámi luondooktavuohta
- Sámi kulturduovdda
- Suvdilis ovdáneami ja biologalaš mánggahámatvuođa sihkkarastin
- Sámi dásseárvu ja ovttaveardásašvuohta
- Sohka ja searválastin
- Sámi árbevieruid doalaheapmi ja árbevirolaš dieđu sihkkarastin

Sámedikki doaimma almmolaš ulbmilat

Sámediggebaji 2012-15 váldoulbmilat

Oktasaš dárkilis ulbmilat

Sektormieldásaš dárkilis ulbmilat

Sámedikki ekonomiiijaplána 2012-15

nana sámi identitehta
sámegielaide eallinfápmu
sámekultuvra ja kulturárbi
árbevirolaš ealáhusaid eallinfápmu
sámi luonduoktavuohta

Govva: Petra Biret Magga-Vars

sámi kulturduovdda
sámiid suvdilis ovdáneami ja biologalaš máŋggahámatvuoda sihkkarastin
sámi dásseárvu ja ovttaeardásašvuohta
searválastin
sámiid árbevieruid doalaheapmi ja árbevirolaš dieđu ealáskahttin ja sihkkarastin

2. Sámediggebaji hástalusat ja vejolašvuodát

Kultuvra lea sirdásan buolvvas nubbái váldokultuvrra deattu vuolde ja seilluhan eallinfámu servodagas nuppástusdeattus fuolakeahtá. Sámekultuvra lea lundui čatnasan kultuvra. Globalisášuvnna ja industriijamáilmmi buktán áitagat heailluhit olbmo ja luonddu gaskasaš dássedeattu maiddáí sámiid ruovttuguovllus. Dálkkádatnuppástus, dan buktin negatiivvalaš váikkuhusat luonddu mánggahámatvuhtii ja kultuvrra doalahaneavttuide, odđa boahhtišlájat ja luondduresurssaid viiddes ávkingeavaheami lassáneapmi árktalaš guovllus áitet sámekultuvrra ja árktalaš eamiálmogiid boahttevuoda. Industriijamáilmmi eallindási doalaheapmi ja odđa teknologiiija ovdáneapmi leat buktán stuorra beroštumi maiddáí sámiid ruovttuguovllu ruvkeminerálaide. Beroštupmi árktalaš luondduresurssaidda buktá dárbbu maiddáí odđa infrastruktuuravuohtasii, mat sáhttet áitit sámekultuvrra boahttevuoda. ILO 169-soahpamuša ratifieren lea buoremus vuohki sihkkarastit sámiid ruovttuguovllu luonddu ja olbmo dássedeattu seailuma maiddáí boahttevaš buolvvaide ja sihkkarastit sámekultuvrra seailuma. Dálkkádatnuppástuspolitihkai váikkuheapmi nu álbmotlaččat go riikkaidgaskasaččatge boahá leat sámedikki doaibmabaji barggu dehalaš oassi.

Sámiid vuoigatvuodalaš sajádat lea vuodđolágas nanus. Suoma ratifieren riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuohtasoahpamušat suodjalit sámekultuvrra, muhto soahpamušaid gohcci orgánaid ávžžuhusat báhcet váldooasis ollašuvakeahtá Suomas. Vuoigatvuodalaš suodji ii goittotge ollašuva doarváí go sámekultuvrra suojis ii leat mearriduvvon árbevirolaš sámealáhusaid stivrejeaddji láhkaásaheamis. Árbevirolaš sámealáhusat leat sámekultuvrra váimmus ja dorjot sáme giela árbevirolaš geavahanbirrasiid seailuma. Sámiin lea nana máhttin árbevirolaš ealáhusaiguin bargamis ja árbevirolaš ealáhusat leat seilluhan árbevirolaš bargomálla otnáža rádjai buot servodaga nuppástusdeattuin fuolakeahtá. Árbevirolaš sámealáhusat leat sámekultuvrra nanusvuolta. Sámenuorat háliidit beassat árbevirolaš sámealáhusaide sirdin dihtii iežaset kultuvrra buolvvas nubbái sihkkarastimiin ná sámekultuvrra jottkolašvuoda.

Stuorra oassi sámiin oážžu goittotge áigái boađu odđaáigásaš ealáhusain ja ámmáhiin. Sámi eallinvuohkáí leamašan mihtilmas áigái boađu háhkan mánggaid sierra boah togálduin ja árbevierru joatkašuvvá iešguđetlágan lotnolasealáhusaid hámis. Odđaáigásaš ealáhusaid, nugo turismma, kreatiivva surggiid ja buorredillebálvalusaid, laktin árbevirolaš dienas mállide veahkeha sámiid ruovttuguovllu eallinfámu seailuma ja fállá nuoraide dilálašvuoda báhcit dahje máhccat ruovttuguvlui. Dat eaktuda goittotge sámiid vejolašvuoda ieš stivret eallindiliid ja doarjut ealáhuspolitihka bokte sámekultuvrra dáfus guovddáš elemeantaid.

Sámealáhusain dušše boazodoallu ja duodji leat oktonassii gánnáhahtti ealáhusat. Eará árbevirolaš sámealáhusat leat dán áigge siidoaláhusat. Guolásteaddji ja meahcásteaddji sámiid birra eai leat statistihkat. Maiddáí sámi duojáriid birra eai leat statistihkat. Sámealáhusaid suoji sihkkarastin láhkaásaheamis, hálddahusas ja resurseremis lea sámekultuvrra ja giela seailuma eaktu.

Ealáhusráhkadusa nuppástuvvan, sáme giela rievdan suomagillii, sámealáhusaid heajos gánnáhahttivuohta ja sámiid fáren eret sámiid ruovttuguovllus áitet sámiid ja sámekultuvrra ruovttuguovllu eallinfámu. Oktavuolta sámealáhusaide, -gillii, árbevirolaš luonddugeavaheapmái ja árbevirolaš dihtui hedjona sámiid ruovttuguovllu olggobealde. Fárredettiin

sámiid ruovttuguovllu olggobeallái sámit masset lágas ásahuvvon vuoigatvuoda johtalit ja geavahit luonddu dihto guovlluin, ja manahit oktavuoda árbevirolaš sohkguovlluide. Sámiid ruovttuguovllu olggobealde ássi sámit leat vejolašvuohta maiddá sámiid ruovttuguovllu ja sámi servodaga ovdáneami dáfus. Ruovttuguovllu olggobealde ássá allagit skuvlejuvvon sámeálbmot, geain lea olu addinláhkai sáme kultuvrra boahhtevuoda sihkkarastimii jos sámediggi máhtá laktit sámiid ruovttuguovllu olggobealde ássiid ovttasrádiid sihkkarastit sáme kultuvrra boahhtevuoda. Doaibmabaji hástalussan boahhtá leat vejolašvuođaid láchčin sámiid ruovttoluotta fárremii sámiid ruovttuguvlui. Sámiid ruovttuguovlu ja dálá servodaga hástalusat dárbbášit ain eanet allagit skuvlejuvvon bargofámu ja mánáid ja nuoraid, geaidda sáhtá sirdit sáme giela ja sáme kultuvrra.

Buot Suomas hállon sáme gielat leat áitatvuložat, erenomážit uhcit gielat anáraš- ja nuortalašgiella. Áitatvuložin šaddan joatkašuvvá, jos sámiid gielalaš vuoigatvuodaid ii sáhte sihkkarastit nu sámiid ruovttuguovllus go dan olggobealdege. Servodaga johtilis nuppástuvvan ja globalisašuvdna dagahit ođđa terminologii ja dárbbu johtilitge. Ođđa terminologii ovdideapmi ja oahpaheapmi nu mánáide, nuoraide go rávesolbmuid lea dehalaš ja dasa galgá bidjat deattu, vuoi sáme giella seailu giellan, man sáhtá geavahit buot servodaga sierra doaimmain iige giella báze dušše árbevirolaš ealáhusaid, sosiálalaš eallima ja árgabeaivve giellan.

Sáme kultuvrra sihkkarastin eaktuda lasi resurssaid. Resurssaid sihkkarastin leage doaibmabaji okta stuorámuš hástalusain riikkaidgaskasaš ekonomiijakriissa dihtii. Almmá lassiresurssaid haga sámedikki doibmii, sáme giela ja kultuvrra suodjái, árbevirolaš dieđu ja sáme-ealáhusaid sihkkarastimii sámedikki doaibmaprográmma ulbmiliid ii sáhte doarvái ollašuttit iige láchčit sámiide buoret sajádaga boahhtevuoda hárrái.

Sámi musihkka, juoigan, erenomážit luohiti, livde sihke leudd, sáme giella ja máinnastanárbi, árbevirolaš ealáhusat, searválasvuohta, duodji, dáidda ja luondogaskavuoha leat sáme kultuvrra váimmus, kultuvrra nanusvuohta. Sáme kultuvrra doaimma stuorra hástalussan leage sihkkarastit sáme kultuvrra váibmosa seailuma ja ovdáneami iežas eavttuid mielde máilmmis, mii šaddá ain eanet globálan.

Sámediggái vuodđuduvvon nuoraidráđdi láchčá ođđa vejolašvuođa váldit vuhtii sámedikki barggus ain buorebut sámemánáid ja –nuoraid dárbbuid ja ovddidit sámedikki iežas doaimma ja ovddugohcima fuopmášit ođđa sámi nuoraidkultuvrra ja sámemánáid ja –nuoraid sieradárbbuid.

Sámiid didolašvuohta iežaset vuoigatvuodain eamiálbmogin lea nanosmuvvan. Ovttaveardásašvuohtalága ja vehádatáittardeaddji barggu mielde sámiid vejolašvuođat oazžut vuoigatvuoda ja sihkkarastit iežaset vuoigatvuodaid leat buorránan. Sámiid vuoigatvuoh-tasajádat čohkiida goittotge mángga sierra lága ja riikkaidgaskasaš soahpamuša vuodul ja vuoigatvuodaid oppalašsuoji hábmen lea váttis. Sámediggi galgáge buvttihit dieđuid áddehahttiláhkai ja álkit sámiid vuoigatvuodain nu sámiid ruovttuguovllus go dan olggobealdege.

3. Sámedikki doaimma almmolaš ulbmilat

Sámedikki doaimma ulbmilin lea leat sámiid doarjjan ja veahkkin sihkkarastimiin sámiid vuoddovuogitvuodaid ollašuvvama. Doaimma ovddiduvvo nu, ahte sámit sáhttet lahkoniit ain álkibut sámedikki ja sámediggi lea oasálažžan sámiid árggas sámiid ruovttuguovllu gielddain, dan olggobealdege ja sosiálalaš medias. Sámediggi doaimá lagaš ovttasbarggus árbevirolaš sámeeláhusbargiiguin, sámeservviiguin ja ásahusaiguin sámiid sajádaga ovddideapmin. Sámedikki diehtujuohkin ja almmusvuohtagovva buoriduvvojit ja lasihuvvo sámedikki doaimma dovddusvuohta sámiid ja guovddáš čanašjoavkkuid gaskavuodas.

Sámediggi doaimá nu, ahte doaimmaprográmma ollašuvvá dievasmearálaččat ja sámedikki buot doaimma jođihit sámedikki árvvut ja sáme kultuvrra mieldásaš vuohki doaimmat. Doaimmabaji váldoulbmiliid ollašuvvan doarju nannosit doaimmabaji dárkilis ulbmiliid ollašuvvama.

Sámediggi sihkkarastá buot doaimmas sáme giela, kultuvrra ja sámiid ruovttuguovllu eallinfámu sáme kultuvrra mielde ja fuolaha sámiid eallinvejolašvuodaid buorideamis ovttárvosaččat olles sámiid ruovttuguovllus. Sámediggi ovddida sámiid gielalaš ja kultuvrralaš vuogitvuodaid ollašuvvama maiddá sámiid ruovttuguovllu olggobealde. Ulbmilin lea, ahte sámedikkis livčče doaimmabáikkit buot sámiid ruovttuguovllu gielddain ja sámiid ruovttuguovllu olggobealde.

Doaimmaprográmma ulbmiliid ollašuvvan čuvvojuvvo jahkásaččat sámedikki doaimmačilgehusa giedahallama oktavuodas. Doaimmaprográmma ollašuhhtimis vástidit sámedikki buot orgánat ja bargoveahka iežaset doaimmasurggiin. Prográmma lea ráhkaduvvon suomagillii ja sámegillii.

Doaimmaprográmma ollašuhhtin eaktuda odđa ekonomalaš resurssaid ja sámedikki iežas doaimma ovddideami ja beavttálmahttima.

3.1. Sámediggebaji váldoulbmilat

Sámedikki doaibmabaji 2012-2015 ulbmilin lea sihkkarastit sámegiela ja kultuvrra eallinfámu olles riikkas, gohcit sámiid eamiálbmotvuoigatvuođaid ollašuvvama ja buoridit sámiid lágas ásahuvvon sajádaga.

Sámediggebaji 2012–15 váldoulbmilat

Sámiid sajádat, riikkaidgaskasaš soahpamušat ja árvvut

Sámedikki doaimma almmolaš ulbmilat

Sámediggebaji 2012-15 váldoulbmilat

1. ILO 169-soahpamuša ratifieren	10. Sámekultuvrra heajudeami suoji olaheapmi čáhcelága mielde sámiid guoski buot sierralágaide
2. Davviriikkalaš sámesoahpamuša ratifieren	11. Sámiid ruovttuguovllu ja árbevirolaš ealáhusaid eallinfámu sihkkarastin
3. Sámediggelága ja -ásahusa ođasmahttin sihke sápmelašmeroštallama nuppástuhttin	12. Eret fárrema geahpedeapmi ja ruovttoluotta fárrema lasiheapmi sámiid ruovttuguvlui
4. Sámiid iešráđđenvuoigatvuođa ollašuvvan dievasmearálaččat	13. Gielaláš ja kultuvrraláš vuoigatvuođaid ollašuvvan olles riikkas
5. Katainen ráđđehusprográmma sámemerkejumiid ollašuvvan dievasmearálaččat	14. Sámi parlamentáraláš ráđđi beaktilis doaibman
6. Sámegielaid ealáskahttinprográmma ollašuhttima álggaheapmi	15. Sámegiela ja sámegielat oahpahusa sajádaga, oažžuma ja sámi sisdoalu ovddideapmi
7. Álbmotlaš artikla 8(j) - bargojoavkku evttohusaid ollašuhttin	16. Sámi buorredili ja oasálasvuođa ovddideapmi
8. Eamiálbmotjulggaštusa ollašuhttin Suomas	
9. Sámekultuvrra ja árbevirolaš ealáhusaid suoji ollašuvvan	

Oktasaš dárkilis ulbmilat

Sektormieldásaš dárkilis ulbmilat

1. Ilo-169-soahpamuš lea ratifierejuvvon Suoma stáhta ja sámedikki ovttasbargguin jagi 2015 rádjai ja sámiid vuoigatvuođat eatnamii ja čáhcai leat čovdon.
2. Davviriikkalaš sámesoahpamuša joatkkaráđđádallamat leat gárvvásman golmma riikka sámedikkiid ja stáhtaid buorre ovttasbargguin ja soahpamuš lea ratifierejuvvon Suomas sámedikki doarjagiin. Davviriikkalaš sámesoahpamuš čuovvu nu guhkás go vejolaš áššedovdibargojoavkku addin evttohusa.
3. Sámediggeláhka ja -ásahus leat ođasmahtton sámedikki evttohusaid mielde ja ovddiduvvon sámiid iešmearridanvuoigatvuohta Suoma riikkaidgaskasaš geatnegasvuođaid mielde. Sápmelašmeroštallan lea nuppástuhtton vástidit sámedikki oainnu. Láhka ja -ásahus bohtet fápmui mañimustá jagi 2014.
4. Sámiid iešmearridanvuoigatvuohta ollašuvvá dievasmearálaččat Suoma riikkaidgaskasaš geatnegasvuođaid mielde sámiid ealáhusaid, sámegielat bálvalusaid ja sámeoahpahusa jodiheamis, sámi kulturárbbi hálddašeamis ja kulturalbmonemiid sihkkarastimis, sámegielat bálvalusaid ruhtadeamis ja sámedikki doaimmas jagi 2015 rádjai.
5. Oaiveministtar Jyrki Katainen ráđdehusprográmma sámemerkejumit leat ollašuvvan dievasmearálaččat Suoma stáhta ja sámedikki buori ovttasbargguin.
6. Sámegielaid ealáskahttinprográmma doaibmabijut leat álggahuvvon ja resurserejuvvon. Bissovaš málle sámegielaid ealáskahttima várás lea ráhkaduvvon sámedikki ja Suoma stáhta ovttasbargguin.
7. Álbmotlaš artikla 8(j)-bargojoavkku loahpparaportta doaibmabiddjoevttohusat ja ávžžuhusat leat ollašuhhton
8. Eamiálbmotjulggaštus lea ollašuhhton Suomas Suoma stáhta ja sámedikki ovttasbargguin.
9. Sámekultuvrra ja sámiid árbevirolaš ealáhusaid suodji ollašuvvá ealáhusaid ja eana-geavaheami stivrejeaddji láhkaásaheamis, hálldahusas ja resurseremis.
10. Sámekultuvrra heajudeami suodji čáhcelága mielde lea váldon sámiid guoski buot sieralágaide jagi 2015 rádjai. Láhkaásahan- ja ovddidanfidnut eai heajut sámegielat bálvalusaid ja sámiid vuoigatvuođaid. Sámedikki evttohusat gielddahálldahusa ráhkadusodastussan leat ollašuvvan.
11. Sámiid ruovttuguovllu ja árbevirolaš ealáhusaid eallinfápmu lea sihkkaraston ja sámenuorat besset árbevirolaš ealáhusaid ollái.
12. Sámiid ertfárren sámiid ruovttuguovllus geahppána ja sámiid ruovttoluotta fárren sámiid ruovttuguvlui lassána.
13. Sámiid gielalaš ja kultuvrralaš vuoigatvuođat ollašuvvet olles riikkas ássanbáikkis fuolakehtá.
14. Sámi parlamentáralaš ráđđi dikšu beaktilit sámiid riikkaidgaskasaš ovddugohcima ja doaibmá sámiid oktavuodaid bajásdoallin. Ruošša sámit oassálastet dásseárvosaččat ráđi doibmii.
15. Alladássásaš giela oahpahus dahkko vejolažžan olles riikkas. Buoriduvvo oahpahusa sámesisdoallu.
16. Sámiid buoredilli ja osolašvuohta buoriduvvojit nu, ahte nannejuvvojit iežasgielat ja kulturvuođot, alladássásaš buoredillebálvalusaid fáladat sihke sihkkarasto čeahpes, ámmátdáiddolaš bargoveaga oažžun ja doarvái buorre ruhtadandási.

3.2. Doaibmabaji oktasaš dárkilis ulbmilat

Sámediggebaji oktasaš ja sektormieldásaš dárkilis ulbmilat

3.2.1 Sámiid searválastima ovddideapmi

- Sámediggi doaibmá lagaš ovttasbarggus nuortalaččaid siidačoahkkimiin, olbmuiguin geat barget árbevirolaš sámi ealáhusaiguin, sámealáhusserviiguin ja sápmelaš álbmotláhttoservodagain buoridan dihte sámiid sajádaga ja gullá čanasjoavkkuid ovddidan dihte iežas doaimma.
- Sámediggi ordne miehtá sámiid ruovttuguovllu ja dan olggobealde guovllu sámiid gullandilálašvuodaid ja gullá guovllu sámiid dárbbuid ovddidan dihte iežas doaimma. Sámedikki ordnen dáhpáhusat ja dakkár dáhpáhusat, main sámediggi lea mielordnejeaddjin, ordnejuvvojit sámekultuvrra ja sámi árvvuid mielde nu ahte dat duvdet sápmelaččaid oktiigullelašvuoda ja ráhkadit sápmelaččaide lunddolaš deaivvadanbáikkiid.

- Sámediggi ráhkada ovttasbarggus sámedikki lávdegottiiguin sápmelaš sohka buolvaprográmma, mas gieđahallojuvvojit sohka buolvvaid sierragažaldagat ja -dárbbut, earenoamážit sámemánáid, -nuoraid ja -vuorasolbmuid. Prográmma gárvána jagi 2013 áigge.
- Sámedikki ruhtadan doaimmat ja bálvalusat ordnejuvvojit sámekultuvrra mielde ja dat váldet vuhtii sápmelaš árvvuid ja duvdet iešguđet sohka buolvvaid gaskasaš vuorrováikkuhusa ja sámekultuvrra árbevieruid.
- Sámediggi álggaha ng. sápmelaš álbmotlahttoálgaga, nappo addojuvvo sámiide vejolašvuohta dahkat álgaga sámedikki čoahkkimii nu álkit go vejolaš.
- Fállojuvvojit aktiivvalaččat sámenuoraide vejolašvuođat oahpásmuvvat bargoeallimii sámedikkis ja čadahit oahpuide gullelaš hárhallama sámedikkis.

3.2.2 Sámi árbevirolaš dieđu dorvvasteapmi

- Sámediggi oassálastá beaktilit Suoma luonddu mánggahámatvuođa suodjaleami ja suvdilis geavaheami álbmotlaš strategiija ja doaibmanprográmma 2012-2020 ollašuttimii, čuovvumii ja dan váikkuhanmuni árvvoštallamii ja ovddida sápmelaččaid guoski ulbmiliid jođánis ollašuttima. Sámediggái leat sihkaraston doarvái resurssat strategiija ja doaibmanprográmma ollašuttimii.
- Sámediggi oassálastá beaktilit ja váikkuhanfámolaččat Nagoya beavdegirjii⁹ ratifierenprosessii ja ollašuttimii.
- Árbevirolaš dieđu ealáskahtinfidnuid ollašuttin lea álgán.
- Sámediggi váldá vuhtii iežas doaimmas sámi árbevirolaš dieđu dárbbuid ja ovddida árbevirolaš dieđu seailuma, sirdáseami ja ovdáneami boahhtevaš sohka buolvvaide buot doaimmainis.
- Sámediggi ovddida ja láchčá vejolašvuođaid sámiid árbevirolaš dieđu dutkanguovddáža ásaheapmái.

3.2.3 Sámi kulturbirrasa dorvvasteapmi

Sámiid luonddu mánggahámatvuhtii gulavaš árbevirolaš diehtu

Biodiversitehtasoahpamuša artihkal 8(j)

Soahpamušoassebealit galget álbmotlaš lánkaásaheami mielde gudnejahtit, gáhttet ja doalahit biologalaš mánggahámatvuođa suodjaleami ja suvdilis geavaheami dáfus mearkkašahtti eamiálbmogiid ja árbevirolaš eallinvuogi máhtti báikkálašservošiid dieđuid, innovašuvnnaid ja geavadiid, ja maiddá ovddidit ja viiddidit daid heiveheami dán dieđu, innovašuvnnaid ja geavadiid oamasteaddjiid lobiin ja miehteváikkuhusain ja maiddá roahkasmahttit dáid dieđuid, innovašuvnnaid ja geavadiid geavaheamis ožžojuvvon ávkkiid dássebeallásaš juohkima.

Sámiid luonddu mánggahámatvuhtii gulavaš árbevirolaš diehtu

Sámiid luonddu mánggahámatvuhtii gulavaš árbevirolaš diehtu albmana earenoamážit sápmelaš luonddugeavaheamis ja árbevirolaš sámi ealáhusain mat leat boazodoallu, guolásteapmi, meahcebevdu, čoaggin ja duodji ja maiddá birasgaskavuodas. Diehtu sirdása sámegeala lundui, meahccái, dálkái, boazodollui, duodjái, bivdui ja guolásteapmái gulavaš terminologiija ja sámegealat báikenamaid mielde. Árbevirolaš diehtu sirdojuvvo didolaš oahpaheami, boarrásut sohka buolvvain árbejuvvon málle, luđiid ja njálmmálaš muitalanárbevieru bokte ja maiddá boazodoallu guolásteami čoaggima

⁹ Biologalaš mánggahámatvuođa guoski oktasašsoahpamušii gullelaš Nagoya beavdegirji geenariggodagaid oážžumis ja oážžumušas ja daid geavaheamis ožžojuvvon ávkkiid vuoiggalaš ja dássebeallásaš juohkimis.

- Sámiid ruovttuguovllu eanangeavaheami stivremis heivehuvvojit ollislaččat biodiversitehtasoahpamuša Akwé: Kon -rávvagat.
- Sámediggi doaibma suvdilis ovdáneami vuodul ja caggá dálkkádatrievdadeami buot doaimmainis ja seammás dorvvasta sámiid ruovttuguovllu eallinfámu ja sáme kultuvrra seailuma maiddái boahttevaš sohka buolvvaide.
- Sámediggi oassálastá beaktilit ja váikkuhanfámolaččat uhkivuloš luonddutiippaid dili buorideami várás ráhkaduvvon doaibmanplána ollašuttimii, čuovvumii ja uhkivuloš luonddutiippaid dili guorahallamii sámiid ruovttuguovllus.
- Sámediggi ovddida Eurohpalaš duovddaoktasašoahpamuša (Eurooppalainen maisemayleissopimus) ollašuttima ja oassálastá aktiivvalaččat ja váikkuha duovddaoktasašoahpamuša oktasaš bargui.

Govva: Klemetti Näkkäläjärvi

- Sámediggi oassálastá beaktilit ja váikkuhanfámolaččat dálkkádatrievdadeami mearrádusdahkamii ja dálkkádatrievdadeapmái vuogáiduvvanpolitihkaid ráhkadeapmái ja ollašuttimii.
- Sámediggi bearráigeahččá, ahte ruvkelága ja čáhcelága sáme kultuvrra heajudansuojit ollašuvvet dievasmearálaččat geavadis. Sámediggi oassálastá ruvke- ja čáhcelágas eaktuduvvon váikkuhusárvoštallamiidda beaktilit, váikkuhanfámolaččat ja áššedovdamušain ja gullá guovllu sámiid. Sámediggái leat sihkkaraston doarvái resurssat ruvkelága ollašuttima várás.
- Sámediggi oassálastá beaktilit ja váikkuhanfámolaččat álbmotlaš suvdilis ovdáneami strategiija ja servodatnasumi válmmaštallamii. Sámediggi válmmaštallá Suoma stáhta ruhtademiin sámi suvdilis ovdáneami strategiija mii geatnegahtá virgeoapmahaččaid ja laktojuvvo oassin álbmotlaš strategiija.

3.2.4 Sáme kultuvrra eallinfámu dorvvasteapmi olles riikkas

- Sámediggái áshuvvo virgi, man bargguide gullá sámiid ruovttuguovllu olggobealde ássi sámiid riektesajádaga ja sáme gielat bálvalusaid ja oassálastima ovddideapmi, oktavuoda

doallan sámeservviiguin ja sámedikki iežas doaimma ovddideapmi sámiid ruovttuguovllu olggobealde.

- Sámediggi vuodđuda ovttasbarggus oahpahas- ja kulturministeriijain, oaivegávpoga gielddaiguin ja sámeservviiguin sáme kulturguovddáža oaivegávpotguvlui sámiid deaivvadanbáikin, sámedikki oktán doaibmabáikin ja sáme gielat bálvalusaid ja searvedoaimma ordnensadjin.
- Sámiid ruovttuguovllu olggobeale sámiid oktavuoha sámiid ruovttuguvlui ja sáme kultuvrii ja dan hárjeheapmái dorjojuvvo.
- Sámediggi lágida vejolašvuodaid dan aitosáš doaimma olis ja ordne prošektadoaimmainis kursa- ja searvehápmásaš doaimma, mainna dahkko vejolažžan sámiid ruovttuguovllu olggobealde ássi mánáide ja nuoraide oahpásmuvvat eará sámemánáide ja -nuoraide ja sámiid ruovttuguvlui ja maiddái ovddidit iežaset máhtu sámi ealáhusain, kulturalbmanemiin ja árbevirolaš diedus.

Govva: Pírta Nákkälájárvi

3.2.5 Sámedikki váлгаortnega ovddideapmi

- Sámediggelága ja -ásahusa ođadeami oktavuodas ođaduvvo váлгаortnet sámedikki evttohusaid vuodul parlamentáralažžan.
- Sámediggeválggaid áigemuddu rievdaduvvo nu, ahte válggat ordnejuvvojit oktánis Norgga ja Ruota sámediggeválggaiguin.
- Čuovvovaš sámediggeválggain váldo atnui elektrovnnalaš jienasteapmi, johtti jienastanbiila sámiid ruovttuguovllus ja ovddalgihtii jienasteapmi poastta bokte olles riikkas.
- Ráhkkanuvvo jagi 2015 sámediggeválggaid ordnemii.

3.2.6 Sámedikki iežas doaimma ovddideapmi

- Sámediggái áshuvvo dieđiheadđji virgi. Sámediggi dieđiha aktiivvalaččat iežas doaimma ja áige guovdilis sámiid rivttiide guoskevaš áššiid birra iežas ruovttusiidduin, medias ja

sosiálalaš medias sáme- ja suomagillii. Sámediggi ovddida siskkáldas ja olgguldas dieđiheami. Dieđiheapmi čujuhuvvo maiddái čanasjoavkkuide. Sámedikki dieđiheami ovddideamis biddjo deaddu vuorrováikkuhussii. Sámedikki ruovttusiiddut rievdaduvvojit interaktiivalaččabun ja dakkárin, ahte daid lea álkit lahkoni nu sáme- ja suomagillii. Sámedikki ruovttusiidduide čohkkejuvvo diehtobáhkka sámiid rivttiin sámiid ruovttuguovllus ja dan olggobealde.

- Sámediggi bálvala sámiid dásseárvosaččat buot Suomas hubmojuvvon sámegielaiguin.
- Sámedikkis leat doarvái resurssat doaibmat ja sámekulturguovddáš Sajos bálvala sápmelaččaid buot sápmelaččaide rabas kulturguovddázin ja sámiid parlameantadállun.
- Sámedikki doaibma ovddiduvvo dainna lágiin, ahte sámedikkis leat doaibmabáikkid buot sámiid ruovttuguovllu gielddain. Sámedikki virgeolbmot ja luohtámušolbmot geat ožžot buhtadusaid leat sámiid deaivamis álkit ja oktavuodáváldima váras lea vejolaš sihtat riingenáiggi virgeolbmui, vai oktavuodáváldimis eai šatta golot sápmelaččaide.
- Sámedikki bargoveahkapolitihkalaš prográmma ja ovtaveardásaš- ja dásseárvoplánat gárvánit jagi 2013 álggus ja dat válmmaštallojit ovtas bargoveagain.

Govva 2 Sámediggi 2012-2015

- Sámedikki bargoveahka- ja ekonomijahálddahuš ovddiduvvo beaktilin ja das váldo vuhtii láhkaásaheami ja odđa bargo- ja ekonomijahálddahušgeavadiid nuppástupmi.
- Sámediggi sirdása elektrovnnalaš bargoveahkahálddahuš ja áššebábirhálddahuš bálvalusaide jagi 2015 rádjai.

- Sámedikki bargoortnet ođaduvvo sámediggelága ja -ásahusa ođadeami oktavuodas beaktiin, demokráhtalažžan ja parlamentáralažžan ja das váldo vuhtii láhkaásaheami ja hálddahusa geavadiid nuppástupmi.
- Sámedikki bálkáhanvuogádat ođaduvvo. Sámedikki parlamentáralaš stivren ja ovddugohcin ovddiduvvojit dainna lágiin, ahte várreságadoalli ja sámedikki stivrra sajádat nannejuvvojit bálkáhanvuogádagain vai politihkalaš doaibma beavttálmuvvá.
- Sámedikki bargoveahkaressat nannejuvvojit ekonomijaplána mielde.

3.2.7 Sámedikki ovddugohcima ovddideapmi

- Sámedikki ovddugohcin lea rabas, áššedovdi, beaktin, boaduslaš ja váikkuheaddji. Ovddugohcimis ovddiduvvo Suoma riikkaidgaskasaš geatnegasvuodaid ja guovddáš olmmošvuoigatvuodaid ollašuvvama bearráigeahčči orgánaid ávžžuhusaid ollašuvvan sámedikki doaibmanprográmma mielde.
- Ovddugohcimis lea deaddu eandaliige sámiid guoski láhkaásaheami ovddidanfidnuide váikkuheamis ja sámiid ruovttuguovllu eallinfámu buorideamis sáme-i kultuvrra mielde. Čanasjoavkoovttasbargu iešguđet eiseválddiiguin jotkojuvvo ja ovddiduvvo.
- Ovddugohcin Eurohpá Uniovdnii ovddiduvvo ja buoriduvvo. Sámediggi ságastallá aktiivvalaččat EU:in áššiin mat gusket sápmelaččaide ja viggá váikkuhit EU mearrádusdahkamii ovttasbargus SPR:in.
- Oassálastá ráđđehusráđđádallamiidda jagi 2015 ja váikkuha beaktilit ráđđehusprográmma sápmelašmerkejumiide.

3.3 Sektormieldásaš dárkilis ulbmilat

Sámediggebaji oktasaš ja sektormieldásaš dárkilis ulbmilat

3.3.1 Sámi ealáhuspolitihkka

- Sámediggái ásahuvvo ealáhus- ja vuoigatvuohtalávdegotti vuollái stáhta doarjagiin sámi ealáhusfoanda, mainna duvdovuvvojit sámiid árbevirolaš ealáhusat (boazodoallu, guolásteapmi, meahcebevdu, čoaggin ja duodji) ja daidda gullelaš odđa ealáhusámiid ovdáneapmi, degomat unnamahtosaš ekologalaš turisma ja árbevirolaš ealáhusaid buktagiid ovddosdikšun. Earenoamážit duvdovuvvojit sámenuorat vai sii beasašedje fárrui árbevirolaš ealáhusaide ja sámenissoniid fitnodagat.
- Sámediggái ásahuvvo ng. vuodđofoanda (suom. puskurirahasto), vai sámediggi sáhtá ohat ruhtadeami EU-prošeavttaid álgaheapmái. Ohccojuvvo ruhtadeapmi EU ráhkadusfoanda-programmain doaibmanprográmma ulbmiliid ollašuhhtima várás.
- Sámedikki ealáhuspolitihkalaš doaibma buoriduvvo dainna lágiin, ahte ásahuvvojit odđa virggit ja oassálastovuvvo aktiivvalaččat sámi ealáhusaid ovddideapmái ovddugohcimiin, ovddidanfidnuiguin ja buriin ovttasbargguin olbmuiguin, geat hárjehit árbevirolaš ealáhusaid.
- Boazodoalu ja luondduealáhusaid ruhtadanláhkkii evttohuvvo guođohandoarjja sápmelaš boazodoallovuogi doarjuma ja seailluheami dihte ja spirevahágiid eastadeami dihte.
- Guolástanlága oppalašodastusas dorvvastuvvojit sámiid áigahaš návddašanvuoigatvuođat olles sámiid ruovttuguovllus, sámiid guolástanárbevieru ja -kultuvrra seailun ja sápmelaččaid guolásteami sierravuoigatvuođaid seailun. Sámedikki dievasmearálaš ja

váikkuheaddji oassálastin ja maiddái Deanu sápmelaččaid guolástanárbevierru ja guolástanvuoigatvuodát dorvvastuvvojit Deanu guolástansoahpamušráddádallamiin.

Govva: Inga-Briitta Magga

- Dorjojuvvojit ja ráhkaduvvojit vejolašvuodát sámi árbevirolaš ealáhusaid ámmátlaš oahpahussii ja dorjojuvvo earenoamážit oahppasoahpamušskuvlejumi ovdáneapmi.
- Dorjojuvvo ja ovddiduvvo dakkár dilli, mii duvdá sápmelaš árbevirolaš ealáhusaid ja daid siidoealáhusaid ovddugohcimiin ja ovddidandoaimmain.
- Ovddiduvvo boaldámušvearu máhcaheapmi árbevirolaš sámi ealáhusaid hárjeheaddjiide.

3.3.2. Sámegeiela eallinfámu dorvvasteapmi

- Sámi parlamentáralaš ráđi davviriikkalaš sámegeiela dutkan- ja ámmát/resursaguovddáža bissovaš ruhtadeapmi sihkkarastto fidnoáigge ja doaimmas šaddá bissovaš. Fidnu vuodul lea ráhkaduvvon bissovaš málle sámegeiela ovttasbarggu ordnema várás SPR:s ja sámedikki doaimmas.
- Sámegeielaid dálá dili guoskevaš čielggadanbargu geahččaluvvo oažžut gárvvisin jagi 2013 áigge. Sámegeiela giellalága ollašuvvama guorahallan lea álggahuvvon.
- Ovddugohcimis deaddu lea eandaliige árbevirolaš sámegeiela giellageavahanberrasiid seailuheamis ja doarjumis. Dorjojuvvo sámegeiela geavaheami lassáneapmi. Sámegeiela geavahanvejolašvuodát nannejuvvojit buot eallinsurggiin ja sámegeiela seailun, gárggiideapmi ja sirdáseapmi odđa sohkaulvii dorjojuvvo.

- Sámi giellaláhka ollašuvvá dievasmearalaččat ja sámediggi bearráigeahččá beaktilit ja váikkuhanfámolaččat giellalága ollašuvvama. Sámegiela giellaláhkačielggadeami doaibmabidjoevttohusat leat ollašuhhton.
- Sámegiela doaimmahat ovddiduvvo sámegiela gáhttema ja giellapolitihka áššedovdiorgánan. Sámegielat sátnerádjjobarggu ja ođđasániid ovddideami vejolašvuodát nannejuvvojit, earenoamážit giellateknologiijain.
- Anáraš- ja nuortalašgiela sajádat buoriduvvo ovttárvosaš giellan skuvlejumis, dutkosiin, sámedikki doaimmas ja almmolaš eallimis davvisámegiela báldii. Sámegiela doaimmahakkii ásahuvvo golbma ođđa jorgaleaddji virggi anáraš-, nuortalaš- ja davvisámegielaide.
- Sámegiela ealáskahti giellabeasse- ja searvedoibmii ráhkaduvvojit oktasaš kriterat ja giellabeasseplánat sámedikki jođiheami vuolde.
- Giela ealáskahti giellabeassedoaibma ordnejuvvo guđege sámiid ruovttuguovllu gielddas ja sámiid ruovttuguovllu olggobealde.
- Giellaráđi vuollái ásahuvvo mearreruhta, mainna doarjut rávesolbmuid njálmmálaš ja/dahje čálalaš sámegiela dáiddu skáhppoma.

Govva: Petra Biret Magga-Vars

3.3.3 Sámemánáid ja -nuoraid sajádaga ovddideapmi

- Sámedikki nuoraidráđi vuollái lea vuodđuduvvon sápmelaš nuoraidmearreruhta.
- Nuoraidráđi vuollái álggahuvvo Ofelaš-fidnu, masa dáhkiduvvojit doarvái resurssat nuoraidmearreruđain.
- Sámemánáid- ja nuoraid dárbbut váldojuvvojit vuhtii sámedikki buot doaimmain
- Sámedikki nuoraidráđi duodalaš váikkuhanvejolašvuodát dorvvastuvvojit ja nuoraidráđi doaibma ja dovddusvuohhta ovddiduvvo sámenuoraid dili áššedovdiorgánan.
- Sámegielat ja -kulturmiel dásaš searve- ja astoáiggedoaibma ovddiduvvo ja dorjojuvvo

- Ráhkaduvvojit vejolašvuodát dasa, ahte sámenuorat sáhttet báhcit sámiid ruovttuguvlui.
- Sámemánáid kulturguovddážis MÁNNUs dahkko oassi sámedikki bissovaš doaimma ja doibmii leat doarvái resurssat. Doaibma lasihuvvo ja ovddiduvvo sámiid ruovttuguovllus ja guovddáža doaibma olahuvvo sámiid ruovttuguovllu olggobeallái

3.3.4 Sámegielat sosiála- ja dearvvašvuohatabálvalusaid ovddideapmi

MÁNNU

MÁNNU viggá doaimmainis doarjut sámemánáid ja -nuoraid identitehta ovdáneami. Ovttasbargin doibmet váldoáššis skuvllat, beaveruovttut ja giellabeasit, maid bokte prošeavtta ulbmiljoavku, sámevuovllu vuollái 18-jahkásaš sámemánát ja nuorat juksojit njuovžilit..

Doaimmain MÁNNU ovddida sámi árbevirolaš dieđu sirdáseami nuorat sohkaovuolvaide. Kultuvrra dovdamuš veahkeha mánáid ja nuoraid sámeidentitehta nanosmuvvama, mii lea eaktun sáme kultuvrra seailumii ja ovdáneapmái iežas eavttuid mielde.

- Sámegielat sosiála- ja dearvvašvuohtabálvalusaid buvttadeapmái várrejuvvon mearreruđa miediheamis heivehuvvo lágain, mearreruhta lea bajiduvvon sámedikki ekonomiiaplána mielde ja ruhtadeapmi miedihevvo sápmelaččaid iešmearridanvuoigatvuoda mielde go sámediggi doaibmá stáhtaveahkkeiseváldin. Mearreruđa miediheapmái ráhkaduvvo válgabadjeguovdasaš plána.
- Ovddugohcimis ja sámedikki iežas doaimmas ráhkaduvvojit vejolašvuodat olles sámeálbmoga alladássaš, sámegielat ja sámeakulturmielásaš sosiála- ja dearvvašvuođabálvalusaide. Ovttasbargu sámiid ruovttuguovllu gielddaiguin ja bálvalusaid buvttadeaddjiiguin jotkojuvvo beaktilit ja váikkuhanfámolaččat buoridan dihte sámegielat sosiála- ja dearvvašvuođabálvalusaid.
- Váikkuhuvvo aktiivvalaččat, beaktilit ja váikkuhanfámolaččat sosiála- ja dearvvašvuođafuolahusa lánkaásaheami ja hálldahusa ovddideapmái.
- Ráhkaduvvojit vejolašvuodat sápmelaš árbevirolaš ealáhusaid hárjeheaddjiid bargodearvvašvuođafuolahussii, sadjásašveahkkái ja birgenláhkái.
- Dorjojuvvo sámegielat sosiála- ja dearvvašvuođabálvalusaid ovddideapmi rádjejuovloovttasbarguin.
- Davvi-Suoma sosiálasuorggi máhttinguovddáža sápmelašovttadaga doaibmanvejolašvuodat nannejuvvojit.

3.3.5 Sámiid kulturbálvalusaid ja dáiddaeallima ovddideapmi

- Ovddiduvvo árvolassevearu vuolideapmi sámi duojs ja dáidagis 9 % sámedikki ovddugohcimis.
- Gárvvistuvvo sámedikki dáidda- ja duodjepolitiikkalaš prográmma jagi 2012 áigge masa gullat sámedáiddáriid ja duojáriid. Prográmma gárvvisteami várás bálkáhuvvo bargi.
- Sámegielat kultuvrra ovddideapmái ja sámeservviid doibmii várrejuvvon mearreruhta bajiduvvo ekonomiiaplána mielde.
- Ođaduvvo sápmelaš kulturmearreruđa ohcanproseassa beaktileabbon. Kulturlávdegoddi gárvvista sámedikki doaibmanprográmma vuodul jagi 2013 rájes jahkásaš ulbmiliid sápmelaš kulturmearreruhtii.
- Sámediggi ovddida ja iežas bealis ráhkada vejolašvuodaid dasa, ahte Suopma ratifisere Unesco immateriála kulturárbbi suodjalansoahpamuša jođáneamos lági mielde.
 - Dorjojuvvo sápmelaš kulturalbmanemiid seailun, ovdáneapmi ja ealáskahttin sámedikki ovddugohcima vuolde ja iežas doaimmas.
 - Sápmelaš kulturmearreruđa miediheamis ja ovddugohcimis ráhkaduvvojit vejolašvuodat dasa, ahte sámegielat ja sámeakulturmielásaš mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuoda, multimediabuvttadusa ja eará bálvalusaid mearri ja oazžumuš lassána.
 - Dorjojuvvo ovddugohcimis Sámemusea Siidda ovdáneapmi, resurssaidjuohkin ja bargguid sirdin Museovirastos Siidii.
 - Ráhkaduvvojit vejolašvuodat nuortalaškulturguovddáža vuodđudeami várás Čeavetjávraí ovttasbarggus nuortalaččaid siidačoahkkimiin ja dorjojuvvo guovddáža doaibma ja váikkuhanávccat lágidemiin

Kulturalbmanepmi

Sámi kultuvrras árbevirolaš kulturalbmanepmi oaivvilda luodi, sámi duoji, sámi dáidaga, mitalanárbevieru ja myhtaid, girjjálašvuoda, sámegielat báikenamaid ja sápmelaš huksenárbi (ee. goadit, gámmet, iešgudetlágan áittit). Dan lassin dološ oskui gullan oaffaruššan siiddiide lea kulturalbmanepmi. Ođdasut kulturalbmanepmit dárkkuhit modearna sámemusihka, teáhtera ja filbmadáidaga.

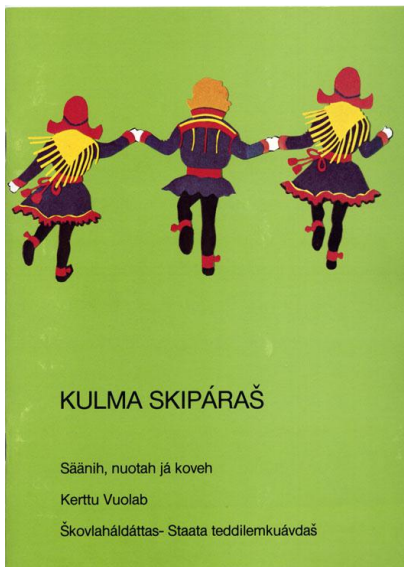
intendit: Inecka Saamelaisten

- sámedikki iežas doaimmaid guovddáža oktavuhtii.
- Lágiduvvojit vejolašvuodát sámegielat aviissaid ja neahttamedia ovdáneapmái.
 - Lágiduvvojit vejolašvuodát sámegielat prográmmafálaldaga lasiheapmái radios ja TV:s, earenoamáš deaddočuokkisin dat, ahte sámegielat ja -kulturmieládasáš mánáid- ja nuoraidprográmmat lassánit ja sámeradio guláhatguovlu viidu gávpogiidda bálvalit stuorát oasi sámiin. Váikkuhuvvo beaktilit ja váikkuhanfámolaččat Yleisradio sámegielat bálvalusaid ruhtadeami lasiheapmái.
 - Sámediggi duvdá sámekulturguovddáš Sajosa sámekulturbálvalusaid ovdáneami ja ordne sápmelaš kulturbálvalusaid maiddá eará sámiid ruovttuguovllu gielddain ja ruovttuguovllu olggobealde.
 - Sajosa sajádaga nannen, ovddideapmi ja dovddusin dahkan sápmelaččaid virkkos ja iehčanas doaibmaguovddážin ja eallinfámolaš ja mánggabealat dáhpháhusdállun
 - Sajosa jođihan- ja márkanastin- sihke dan fásta doaibmiid gaskasaš ovtasbargomálla plánen ja sohppojuvvon málla ollašuttin ja ovddideapmi ja ovtasbargomálla doaibman- ja bargoveahkaressaid dorvvasteapmi.
 - Eamiálbmogiid filbmaguovddáža doaimma jotket ja ovddidit ja dan doaibma olahuvvo maiddá sámiid ruovttuguovllu olggobeallái.
 - Sámemusihkkaguovddáža doaimma jotket ja ovddidit.
 - Dahkko ovtasbargu evangelalaš-luteralaš girkuin ja ortodoksalaš girkuin buoridan dihte sámegielat bálvalusaid. Dahkko ovtasbargu maiddá eallinoinnolaš servviiguin.

Govva: Anni Näkkäljärvi

3.3.6 Sámeoahpahusa ja alit oahpahusa ovddideapmi

- Sápmelaš oahppamateriála buvttadeami várás čujuhuvvon mearreruhta bajiduvvo sámedikki evttohusaid mielde. Anáraš- ja nuortalašgielat oahppamateriála mearri lasihuvvo dovdomassii.
 - Sámegiela ja sámegielat vuoddoahpahusa várás ráhkaduvvo Sámeoahpahusa oahppoplána vuoduštusat, mii váldá vuhtii sámekultuvrra ja mainna oahpahusa sisdoallu ja diibmojuohku dahkko oktilažžan ja ulbmillaš giela ealáskahttin oahpahusain dahkko vejolažžan.
 - Ohcejoga sámelogahaga seailuma dorjojuvvo ja lágiduvvojit vejolašvuodát sámelogahaga doaimma ovdáneapmái. Lágiduvvojit vejolašvuodát sámegielat oahpahussii logahagain ja sámegielat studeantačállošiid čadaheapmái.
- Ovddiduvvo ovtas eará oahppolágádusaiguin giellaealáskahttindoaimma oahpahusa ja sierrapedagogihka.
 - Ovddiduvvo SPR:a sámi universitehtaprošeakta, man bokte sámenuorat sáhttet oazžut allaskuvlaoahpu sámiid ruovttuguovllus.
 - Sámediggái ásahuvvo sámeoahpahusa ovddidan- ja resursaguovddáš, mii bálvala ja veahkeha skuvlejumi ordnejeaddjiid sámegiela ja sámegielat oahpahusa ovddideamis.

- Sámediggái čujuhuvvo ruhtadeapmi dieđiheami ja pedagogalaš ráđdeaddima dikšumii ja doibmii sámeoahpahusa riikkadási ovddideaddjin ja koordináhtorin.
- Sámegiela ja sámegielat oahpahusa sierraruhtadeapmi (L 29.12.2009/1705, 45 § 1 mom.) viiddiduvvo guoskat maiddái daid sámiid ruovttuguovllu olggobeale gielddaid, main orru fuomášahti sápmelaš álbmot. Dahkko vejolažžan ollesáigásaš sámegiela oahpaheaddjivirggiid ásaheapmi maiddái ruovttuguovllu olggobeallái.
 - Lágiduvvojit vejolašvuodát sámegielat ávnnas- ja luohkáoahpaheaddjiskuvlejupmái, dievasmahttinskuvlejumi ja nuppástuskuvejumi lasiheapmái. Sápmelaš oahpaheaddjiskuvlejupmi ovddiduvvo dan láhkai, ahte das váldo vuhtii sámeoahpahusa sierradárbbut, sámekultuvra, sápmelaččaid árbevirolaš diehtu ja guovttegielat- ja guovttekultuvrralašpedagogihka.
 - Alggahuvvo sámeoahpahusa árvvoštallanfidnu.

3.3.7 Sámi parlamentáralaš ráđi doaimma ovddideapmi

- SPR:i leat delegerejuvvon almmolaš válddi doaimmat davviriikkalaš sámesoahpamušas. Gaskavuohta sámedikki doibmii leat meroštallojuvvon sámedikki bargoortnegis. SPR fuolaha ja jođiha sápmelaččaid riikkaidgaskasaš ovddasteami.
- SPR ovddida ja čuovvu doaimmastis Girkonjárgga goalmmát sámeparlamentarihkkáriid julggaštusa ollašuvvama.
- SPR ovddida ja čuovvu ON eamiálbmotraportevrra James Anaya raporttaid ávžžuhusaid ollašuvvama sámeálbmoga dilis Suomas, Ruotas, Norggas ja Ruoššas.
- Suoma sámediggi oassálastá SPR:a bokte arktalaš ja Barentsguovllu ovttasbargui, riikkaidgaskasaš dálkkádatpolitihkalaš ja biodiversitehtamearrádusdahkamii, WIPO doibmii, davviguovllu ja davviriikkalaš ovttasbargui ja eamiálbmogiid ovttasbargui ON:s beaktilit ja váikkuhanfámolaččat.
- SPR:s lea fásta čállingoddi ja iežas bušehtta jagi 2015 rádjai. Suoma sámediggái leat dorvvastuvvon resurssat oassálastit dievasmearálaččat SPR:a doibmii.
- SPR:a vuollásažžan doaibmá nuoraidlávdegoddi ja dárbbášlaš mearri eará lávdegottit vai SPR:a barggut dikšojuvvošedje beaktilit.

3. DOAIBMANPROGRÁMMA EKONOMIJA OASSI 2013 - 2015

010-030 BARGIID BÁLKKÁT (sisttisoallá maiddá i báلكká lavttagoluid)

	<u>2013</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>
<u>Guovddášdoaimmahat</u>			
<i>Dálá bargit</i>			
0101 Ságadoalli	89.000,-	92.000,-	100.000,-
0102 Hálddahushoavda	71.000,-	73.000,-	75.000,-
0103 Láhkačálli	70.000,-	72.000,-	74.000,-
0104 Kulturčálli	50.000,-	51.000,-	52.000,-
0105 Sosiála- ja dearvvašvuohtačálli	56.000,-	58.000,-	59.000,-
0106 Ekonomijjačálli	54.000,-	55.000,-	56.000,-
0107 Hálddahusčálli	42.000,-	43.000,-	44.000,-
0108 Doaimmahatčálli	40.000,-	41.000,-	42.000,-
0109 Ságadoalli veahkki	<u>52.000,-</u>	<u>53.000,-</u>	<u>54.000,-</u>
	524.000,-	538.000,-	556.000,-

Plánejuvvon ođđa virggit (álgonamahusat)

0110 I várreságadoalli	80.000,-	82.000,-	84.000,-
0111 II várreságadoalli	40.000,-	42.000,-	43.000,-
0112 Ruvkeáššiid čálli	56.000,-	58.000,-	59.000,-
0113 Birasčálli	56.000,-	58.000,-	59.000,-
0114 Ealáhusčálli	56.000,-	58.000,-	59.000,-
0115 Riikkaidgaskasaš áššiid čálli	56.000,-	58.000,-	59.000,-
0116 Dieđiheaddji	53.000,-	54.000,-	55.000,-
0117 Áššemeannudeaddji (sáme guovllu olggobeale áššit)	56.000,-	58.000,-	59.000,-
0118 Doaimmahatčálli	<u>40.000,-</u>	<u>41.000,-</u>	<u>42.000,-</u>
	493.000,-	509.000,-	519.000,-

Sáme giela doaimmahat

Dálá bargit

0210 Gielladorvočálli	67.000,-	69.000,-	71.000,-
0211 Sámi giellaáššiid čálli	53.000,-	54.000,-	55.000,-
0212 I Giellajorgaleaddji (ds)	57.000,-	58.000,-	59.000,-
0213 II Giellajorgaleaddji (ds)	54.000,-	55.000,-	56.000,-
0214 III Giellajorgaleaddji (ds)	56.000,-	57.000,-	58.000,-
0215 IV Giellajorgaleaddji (ds)	53.000,-	54.000,-	55.000,-

0216 Giellajorgaleaddji (ag)	52.000,-	53.000,-	54.000,-
0217 Giellajorgaleaddji (ng)	<u>52.000,-</u>	<u>53.000,-</u>	<u>54.000,-</u>
	444.000,-	453.000,-	462.000,-

Plánejuvvon ođđa virggit (álgonamahusat)

0218 Giellajorgaleaddji (ds)	54.000,-	55.000,-	56.000,-
0219 Giellajorgaleaddji (ag)	54.000,-	55.000,-	56.000,-
0120 Giellajorgaleaddji (ng)	<u>54.000,-</u>	<u>55.000,-</u>	<u>56.000,-</u>
	162.000,-	165.000,-	168.000,-

Skuvlen- ja oahppamateriáladuoaimmahat

Dálá bargit

0311 Skuvlenčáli	68.000,-	70.000,-	72.000,-
0312 Oahppamateriálačáli	60.000,-	61.000,-	63.000,-
0313 Oahppamateriálaplánejeaddji	50.000,-	51.000,-	52.000,-
0314 Doaimmahatčáli	<u>42.000,-</u>	<u>43.000,-</u>	<u>44.000,-</u>
	220.000,-	225.000,-	231.000,-

Plánejuvvon ođđa virggit (álgonamahusat)

0315 Skuvlenplánejeaddji	52.000,-	53.000,-	54.000,-
0316 Oahppamateriálabargi (ag)	50.000,-	51.000,-	52.000,-
0317 Oahppamateriálabargi (ng)	<u>50.000,-</u>	<u>51.000,-</u>	<u>52.000,-</u>
	152.000,-	155.000,-	158.000,-

05 BÁLKKÁT JA BUHTADUSAT

051 Čoahkkinbálkkát	25.000,-	26.000,-	27.000,-
052 Dienasmassinbuhtadusat	17.000,-	18.000,-	19.000,-
053 Dulkonbálkkát	65.000,-	66.000,-	67.000,-
054 Eará bálkkát (ee. stivralahtut)	<u>40.000,-</u>	<u>42.000,-</u>	<u>44.000,-</u>
	147.000,-	152.000,-	157.000,-

06-07 DOAIMMAHATGOLUT

061 Doaibmalanjaid láiggut (earret Sajosa láiggut)	18.000,-	19.000,-	20.000,-
062 Kopierenmášeniid láiggut	15.000,-	16.000,-	17.000,-
063 Mášeniid ja rusttegiid divvun ja bajásdoallan	9.000,-	11.000,-	13.000,-
064 ADG-rusttegat	20.000,-	25.000,-	30.000,-
065 ADG-programmat	20.000,-	25.000,-	30.000,-
066 Eará mášenat ja rusttegat sihke viessogálvvut	15.000,-	15.000,-	15.000,-
067 Doaimmahatdárbašat	13.000,-	15.000,-	17.000,-

068 Kopieren- ja čatnanbálvalusat	12.000,-	12.000,-	13.000,-
069 Tele- ja tlf. bálvalusat	30.000,-	32.000,-	34.000,-
070 Diehtujohtolatmávssut	12.000,-	13.000,-	14.000,-
071 Poastamávssut	7.000,-	8.000,-	9.000,-
072 Bánkkuid bálvalanmávssut	2.000,-	2.000,-	3.000,-
073 Eará doaimmahatgolut	<u>5.000,-</u>	<u>5.000,-</u>	<u>5.000,-</u>
	178.000,-	198.000,-	220.000,-

08 ČOAHKKINGOLUT

081 Sámedikki čoaħkkin 4-5 čoaħk.	30.000,-	33.000,-	35.000,-
082 Stivra 10 čoaħk.	25.000,-	26.000,-	27.000,-
083 Lávdegottit 5 st, 6-8 čoaħk./ldg	40.000,-	42.000,-	43.000,-
084 Iežas bargjoavkkut ja seminárat	20.000,-	22.000,-	24.000,-
085 Olggobeale bargjoavkkut	<u>10.000,-</u>	<u>10.000,-</u>	<u>11.000,-</u>
	125.000,-	133.000,-	140.000,-

09 EARÁ DOAIBMAGOLUT

091 Čanasjoavkodoaibma	120.000,-	125.000,-	130.000,-
092 Diedihandoaibma	20.000,-	20.000,-	20.000,-
093 Skuvlejupmi	20.000,-	22.000,-	24.000,-
094 Dearvvašvuoda bálvalusat	18.000,-	19.000,-	20.000,-
095 Biebmanbálvalusat	25.000,-	25.000,-	27.000,-
096 Preantagálvvut ja aviisaalmmuhusat	25.000,-	27.000,-	30.000,-
097 Eará golut	<u>50.000,-</u>	<u>52.000,-</u>	<u>54.000,-</u>
	278.000,-	295.000,-	315.000,-

010 SÁMEKULTURGUOVDDÁŽA BÁLVÁLUSOVTTADAT

Dálá bargit (mearreáigásaččat)

0101 Prográmmaáššedovdi	52.000,-	53.000,-	54.000,-
0102 Vástideaddji Av-tekniħkkár	51.000,-	52.000,-	53.000,-
0103 Av-tekniħkkár	49.000,-	50.000,-	51.000,-
0104 Doaibmalatnjafuolaheaddji	43.000,-	44.000,-	45.000,-
0105 Lágádusfuolaheaddji	<u>36.000,-</u>	<u>37.000,-</u>	<u>38.000,-</u>
	231.000,-	236.000,-	241.000,-

Plánejuvvon ođđa virggit (álgonamahusat)

0106 Sajosa hoavda (Sámedikki ossodat)	41.000,-	42.000,-	43.000,-
0107 Márkanastinčálli	50.000,-	51.000,-	52.000,-
0108 Buvttadančálli	48.000,-	49.000,-	50.000,-
0109 Info-bargi	40.000,-	41.000,-	42.000,-

0110 Lágádusfuolaheaddji (50 %)	<u>18.000,-</u> 197.000,-	<u>19.000,-</u> 202.000,-	<u>19.000,-</u> 206.000,-
0111 Sajosa láiggut	<u>1.521.000,-</u>	<u>1.566.000,-</u>	<u>1.612.000,-</u>
0112 Eará doaibmagolut	<u>80.000,-</u>	<u>85.000,-</u>	<u>85.000,-</u>
<u>011 SÁMEGIELA DOALAHEAPMI</u> <u>JA OVDDIDEAPMI</u> (sierra evttohus OM:ii)	360.000,-	365.000,-	370.000,-
<u>012 EUROHPA UNIOVNNA RÁHKADUS-</u> <u>FOANDA-PROGRÁMMAT</u> (iežasruhtadanoassi sámefidnuin)	80.000,-	80.000,-	80.000,-
<u>013 RIIKKAIDGASKASAŠ DOAIBMA</u>			
0131 Sámi parlamentáralaš ráđi doaibmagolut	40.000,-	80.000,-	100.000,-
0132 Oassi sámegeiela lávdegotti doaibmagoluin	100.000,-	100.000,-	100.000,-
0133 Eará riikkaidgaskasaš doaibma	<u>30.000,-</u> 170.000,-	<u>30.000,-</u> 210.000,-	<u>30.000,-</u> 230.000,-
<u>014 SÁMEDIGGEVÁLGGAT</u>	20.000,-	60.000,-	280.000,-
<u>015 SÁPMELAŠ EALÁHUS-</u> <u>DOAIBMA</u> (sierra evttohus BEM:ii)	500.000,-	500.000,-	500.000,-
<u>016 SÁPMELAŠ NUORAIID-</u> <u>RÁĐĐI</u> (sist. nuoraidčállu bálkágolut) (sierra evttohus OKM:ii)	130.000,-	140.000,-	150.000,-
<u>017 SÁPMELAŠ NUORAIID-</u> <u>MEARRERUHTA</u> (sierra evttohus OKM:ii)	100.000,-	110.000,-	120.000,-

018 SÁMEKULTUVRRADOARJUN (sierra evttohusat OKM:ii)

0181 Sámekultuvrra ja -servviid

doarjun (ng. sápmelaš kulturmearreruhta)	625.000,-	630.000,-	635.000,-
0182 Eamiálbmogiid filbmaguovddáš	200.000,-	210.000,-	220.000,-
0183 Sámemusihkkaguovddáš	200.000,-	210.000,-	220.000,-
0184 Sámi mánáidkulturguovddáš	<u>120.000,-</u>	<u>125.000,-</u>	<u>130.000,-</u>
	1.145.000,-	1.175.000,-	1.205.000,-

019 SÁMEGIELAT OAHPPAMATERIÁLA
BUVTTADEAPMI (sierra evttohus OKM:ii)

541.000,- 545.000,- 550.000,-

020 SÁMEGIELA JA -KULTUVRRAEALÁSKAHTTINDOAIBMA (sierra evttohus OKM:ii)

1.450.000,- 1.500.000,- 1.550.000,-

021 SÁMENUORAIID DÁIDDA-DÁHPÁHUS (sierra evttohus OKM:ii)

30.000,- 32.000,- 33.000,-

022 SÁMEGIELAT SOSIÁLA- JADEARVVAŠVUOĐABÁLVALUSAID BUVTTADEAPMI

(sierra evttohus SDM:ii)

1.950.000,- 1.960.000,- 1.970.000,-

023 SÁPMELAČČAID SOSIÁLASUORGGI
MÁHTTINGUOVDDÁŠDOAIBMA*Dálá bargit*

0231 Plánejeaddji

56.000,- 57.000,- 59.000,-*Plánejuvvon ođđa virggit (álgonamahusat)*

0232 II Plánejeaddji

56.000,- 57.000,- 59.000,-

0233 Eará doaibmagolut

30.000,- 32.000,- 34.000,-
86.000,- 89.000,- 93.000,-024 SÁPMELAČČAID DEARVVAŠVUOĐA
OVDDIDEAPMI (sis. plánejeaddji bálkágolut)

(sierra evttohus SDM:ii)

150.000,- 152.000,- 154.000,-

ČOAHKKÁIGEASSU GOLUIN JA BOAÐUIN JAGIIN 2013 - 2015

	<u>2013</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>
<i>Golut</i>	11.520.000,-	11.887.000,-	12.447.000,-
Boađut (stáhtadoarjagat)	11.520.000,-	11.887.000,-	12.447.000,-
Stáhtadoarjagat vuoigatvuohtaministeriija oaiveluohkás (čuoggát 01-014)	5.382.000,-	5.627.000,-	6.030.000,-
Stáhtadoarjagat bargofápmo- ja ealáhus- ministeriija oaiveluohkás (čuokkis 015)	500.000,-	500.000,-	500.000,-
Stáhtadoarjagat oahpahuš- ja kultur- ministeriija oaiveluohkás (čuoggát 016-022)	3.396.000,-	3.502.000,-	3.608.000,-
Stáhtadoarjagat sosiála- ja dearvvašvuohtaministeriija oaiveluohkás (čuoggát 023-024)	2.242.000,-	2.258.000,-	2.309.000,-